

**STOLJEĆE NAKON
LASZOWSKOG**

STOLJEĆE NAKON LASZOWSKOG

ZNANSTVENO-STRUČNI SKUP & IZLOŽBA

KNJIGA SAŽETAKA

Zagreb, 2014.

STOLJEĆE NAKON LASZOWSKOG

EMILIJ LASZOWSKI (*1. travnja 1868. – †28. studenog 1949.), pripadnik hrvatske intelektualne elite na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće, posvetio je život hrvatskoj prošlosti i kulturnoj baštini.

Iako pravnik po struci, bio je privržen povijesnim znanostima što se očitovalo u njegovom iznimno bogatom stvaralačkom opusu od nekoliko tisuća objavljenih radova kojima je doprinio razvoju brojnih stručnih i znanstvenih polja: od povijesti i povijesti umjetnosti, arhivistike, pečatoslovlja i grboslovlja do fotografije i konzervatorstva. S tim je interdisciplinarnim pristupom te zanesenjačkim marom i ljubavlju prema značenju i ljepoti hrvatske kulturne baštine istraživao prošlost Zagreba, Turopolja, Pokuplja, Hrvatskog zagorja, Gorskog kotara, Like i Primorja, stvorivši tako temelje povijesne topografije. Jednako je opsežno i raznovrsno bilo njegovo djelovanje u javnoj i kulturnoj djelatnosti.

Predstavljene usporedne fotografije, koje je na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće svojim objektivom snimio Emilij Laszowski te one suvremene, snimljene iz istog rakursa, snažno su svjedočanstvo o promjenama koje su se dogodile tijekom minulog stoljeća na hrvatskom kulturnom krajoliku.

Napisavši prije stotinu godina – Dok ovako ovi tvrde nekoć gradovi, bedemi i tvrđe na „predzidju kršćanstva“ izčežavaju u razvalinama, dok ih gmlje i drveće sakriva, časno ih spominje povijest, narodna predaja i pjesma. ... To su spomenici dične povijesti hrvatske - spomenici, koje razara vrijeme i ljudska ruka, izvrgnuti, da im se trag izbiše s lica zemlje. Premnogo ih je, istina, ali ih nije odviše, pa bi trebalo barem najslavnije spasiti od propasti. – Emilij Laszowski

ukazao nam je na brojne probleme hrvatske kulturne baštine, istovremeno marljivo radeći na njezinom istraživanju i dokumentiranju te je tako spašavajući od zaborava.

Stoga ovu izložbu posvećujemo Emiliju Laszowskom kako ne bi i dalje ostao prešućen ili nedovoljno vrednovan, sa željom za dostojnim obilježavanjem njegova rada i djela, njegova predanog javnog i društvenog angažmana te njegovim trajnim dostignućima u spomen.

Tajana Pleše
Mario Stipančević

EL 1900 (HDA) / JK 2013 (HRZ)

BARILOVIĆ

Grad Barilović osovio se je tik iznad Korane na kamenitoj stijeni... Osnova, na kojoj je sagradjen ... jest nepravilan višekut, kojega glavni dio naginje obliku četverokuta. Grad Barilović sagradila je negdje u XV. vijeku porodica Barilović... Već 1524. poharaše Turci sav prijedjel oko Dubova i Skrada. Tom zgodom postrada i Barilović-grad. Od 1604. godine u njemu je bila smještena krajiška uprava. Sada je u gradu Bariloviću občinski ured i pučka škola.

*EL, Hrvatske povjesne gradjevine, 1902 /
TP & MS, 2014*

BILAJ

Jugoistočno od Gospića ... nasred liepog prostranog polja diže se podulja kamenita uzvisina ... na kojem se koče podori grada Bilaja. Grad je bio nepravilnog tlocrta s visokom peterostranom kulom. Ispod grada na sjevernoj strani raskrililo se bilajsko selo ... dok ga s druge strane okružuje rijeka Lika... Sva je prilika da je ... sagrađen u XIV. st. od pređa Tome Tvrtkovića... Kasnije je Bilaj bio u posjedu banova Petra Talovca i Ivana Karlovića, dok je od 1528. do 1689. godine bio pod osmanlijskom vlašću. Danas je grad u vrlo lošem stanju.

EL HR-HDA-806 / TP & MS, 2014

EL oko 1900 (MK RH) / JK 2014 (HRZ)

BLAGAJ NA KORANI

Razvaline grada Blagaja stoje na strmoj klisuri iznad Korane... Zemlje oko Blagaja, na obje strane Korane, držali su već u XIII. vijeku silni knezovi Babonići, poslije prozvani Blagajski. Krajem 16. stoljeća Blagaj je napušten, a popravljen je nakon Karlovačkog mira 1699. godine. Od kako je pako prestao služiti krajiškim svrhama brzo je opustjeo, a za cijelo skoro će ga sasma uništiti vrijeme i nepogode njegove.

*EL, Hrvatske povjesne gradjevine, 1902 /
TP & MS, 2014*

Milovan Petković

Družba "Braća Hrvatskoga Zmaja"

EMILIJ LASZOWSKI SZELIGA – ŽIVOT, RAD I DJELO (1868. – 1949.)

EMILIJ LASZOWSKI SZELIGA rođen je u starom gradu Brlogu na Kupi 1. travnja 1868. Odvjetak je poljske praplemićke obitelji Laszowski (fonetski: Lašovski) iz plemena Szeliga (fonetski: Šeliga). Rođen je kao sin jedinac Sigismunda Laszowskoga, Poljaka iz Galicije i austrijskoga vojnog časnika, i Sidonije Šufflay, hrvatske plemkinje njemačkoga podrijetla. Premda nije bio hrvatska korjenika, Laszowski je Hrvat svim svojim bićem. On je dokaz kako je hrvatstvo oduvijek bilo u prvom redu stanje svijesti i osobnoga osjećanja, a ne samo puka genetska određenost krvnim prethodnicima. U njegovu rodoslovlju ogleda se stoljetno prožimanje Hrvata s pripadnicima drugih europskih naroda.

Djetinjstvo i mladost proveo je u rodnom gradu Brlogu nedaleko od Ozlja. Staroga grada više nema jer je zbog rodobinskih razmirica najprije prodan (1893.) a zatim i porušen (1894.). Brlog je bio dio njegova bića, neprežaljena ljubav, nezacijeljena duševna rana, opsjednutost i nadahnuće kroz cijeli život te ishodište i određenje njegove sudbine, karaktera i životnoga poziva, službovanja i javnoga djelovanja, stručnoga i znanstvenoga rada, ali i njegova oduševljenja za hrvatsku povijest i kulturnu baštinu. Gubitak i nestanak toga "plemićkog gnijezda" bila mu je najveća životna škola. Odrastao je u imućnoj obitelji i gotovo feudalnom okruženju, a odgajan je vrlo strogo u hrvatskom i katoličkom duhu. Ostavši već u kolijevci bez oca, koji je umro ubrzo nakon sinova rođenja, brigu za njegov odgoj preuzeo je djed Filip Šufflay Otruševčki, brloški vlastelin, pravnik, kolekcionar i bibliofil, koji mu je dao i prvu, neformalnu izobrazbu na "mrtvom jeziku" te usadio ljubav

i zanimanje za starine. Materinji su mu jezici bili i hrvatski i latinski i njemački, a služio se i mađarskim i ruskim, koje je sam naučio.

Pučku školu i niže razrede gimnazije završio je kao privatni učenik u Karlovcu (1874. – 1881.), a više razrede gimnazije kao javni učenik u Zagrebu (1883. – 1887.). U Grazu je studirao medicinu (1887.), a studij prava završio je u Zagrebu (1888. – 1893.). Prva i jedina priznata služba Laszowskoga bila je u Hrvatskom zemaljskom arhivu (danas Hrvatski državni arhiv) u kojemu je neprekidno službovao punih 48 godina (15. VI. 1891. – 15. VI. 1939.), penjući se ljestvicom državnih službenika od najnižega mjesta arhivalnoga dnevničara (1891. – 1893.) preko položaja perovodnoga vježbenika, kotarskoga i arhivalnoga pristava, perovođe (1893. – 1910.), vladina tajnika i odsječnoga savjetnika (1910. – 1925.) do položaja ravnatelja (1925. – 1939.). Njegovo drugo namještenje bilo je u Ratnom muzeju i arhivu Prvoga vojno-znanstvenog zavoda Oružanih snaga Nezavisne Države Hrvatske, gdje je radio kao prvi ravnatelj samo pet mjeseci (12. VI. – 12. XI. 1941.) jer je intrigama naprasno smijenjen bez obrazloženja, a ta njegova kratkotrajna služba kao i samo imenovanje bilo je poništeno.

Laszowski nije bio školovani arhivist. Nedostatak stručne izobrazbe uspješno je nadomještao praksom i velikom ljubavlju prema svojem pozivu. Svojim gotovo polustoljetnim predanim arhivskim radom i žilavom upornošću stekao je golemo znanje i praktično iskustvo, što ga je svrstalo među arhivske stručnjake europskoga glasa. Spoznavši već zarana važnost koju arhivi imaju u društvenom i političkom životu, neumorno je isticao iznimno značenje ar-

EL oko 1900 (MK RH) / JK 2013 (HRZ)

BRINJE

Kroz Jezerane i Križpolje stiže se do Brinja, drevna grada knezova Krčkih, kasnije Frankopana. Usred Brinjskoga polja diže se brijeg na kojem stoji stari brinjski grad, kojeg nazivlju Sokolom i Sokolcem... Od grada je još sačuvana i pod krovom krasna kapelica... Prvi put se Brinje spominje ... 1343. godine. Nakon smrti Vuka Frankopana 1546. godine upravlja Brinjem krajiška ruka. Počam od polovine XIX. stoljeća grad je brinjski zanemarivan, naročito, otkad nije služio za stan graničarskog kapetana.

EL, Stari lički gradovi, 1941 / TP & MS, 2014

hivskih fondova i ustanova za opstojnost hrvatskoga naroda i hrvatske državnosti. On je prvi počeo sustavno prikupljati arhivsko gradivo s cijeloga područja Hrvatske. Otkrivanjem mnoštva novih povijesnih izvora u domaćim i stranim arhivima, spašavanjem, prikupljanjem i sređivanjem mnogih arhivskih fondova i zbirka, sustavnim objavljivanjem arhivskoga gradiva te proširenjem i uređenjem Hrvatskoga zemaljskog arhiva prema zahtjevima arhivske struke, Laszowski je znatno pridonio razvoju hrvatske arhivske službe. S obzirom na to da nije imao posebnu arhivističku izobrazbu, taj se njegov doprinos čini još vrjednijim. Njegova je zasluga što je središnja arhivska ustanova u Hrvatskoj 1913. godine smještena u zagrebačku secesijsku ljepoticu na Marulićevu trgu.

Premda po struci nije bio ni povjesničar, Laszowski je širinom svojega znanstvenog interesa i opsegom svojega stvaralačkog rada, koji su najuže povezani s arhivistikom, zauzeo istaknuto mjesto u hrvatskoj historiografiji. Naučivši od Lopašića, Tkalčića i Smičiklase osnovno pravilo historiografije – da se povijest zasniva na vjerodostojnim izvorima i da s njima počinje i prestaje povijesno prikazivanje – on je u potrazi za znanstvenom istinom pretražio mnoge domaće i strane archive, biblioteke i muzeje. Njegov znanstveni rad obuhvaća više područja istraživačkoga i izdavačkoga rada, a temeljni je interes usmjerio na proučavanje nacionalne povijesti. Osim istraživanja, sabiranja i obrađivanja pisanih spomenika srednjovjekovne i novovjeka prošlosti hrvatskoga naroda mnogo je radio i na objavljivanju arhivskoga gradiva i priloga za hrvatsku povjesnicu. Rezultate svojih i tuđih znanstvenih istraživanja on je samostalno ili surađujući s drugim povjesničarima pretočio u nekoliko iznimno vrijednih zbirki povijesnih izvora.

Na dostupnim, poznatim i provjerenim povijesnim izvorima te na onima koje je sam otkrio zasnivaju se i povjesnička djela Laszowskoga. Svojim radovima o društvenim pojavama, političkim zbivanjima, gospodarskim odnosima i svakidašnjem životu u hrvatskim zemljama tijekom srednjovjekovlja i novoga doba znatno je pridonio razvoju hrvatske zavičajne i gospodarske povjesnice. Napisao je više tisuća članaka, crtica, osvrti, rasprava, studija i monogra-

fija različita karaktera i sadržaja, koje je objavio u domaćim i stranim novinama, časopisima, zbornicima i zasebnim knjigama. Objavio je velik broj povijesno-zemljopisnih opisa hrvatskih krajeva, posebice zavičajnoga Pokuplja, Hrvatskoga zagorja, Turopolja i Zagreba, i dao vrijedan prinos njihovoj toponimiji. Posebnu je pozornost posvetio proučavanju hrvatskoga plemstva, osobito knezova Zrinskih i Frankapana, te sastavljanju biografija ili priloga za biografije osoba iz hrvatske povijesti. Osobito se isticao kao vrstan poznavatelj pomoćnih povijesnih znanosti, poglavito paleografije, diplomatike, heraldike, sfragistike i genealogije. Svoja djela Laszowski je pisao s velikom ljubavlju i domoljubnim oduševljenjem, iznoseći pred javnost povijesno blago hrvatskoga naroda. Zbog toga njegov stil pisanja nije znanstveno hladan, već dojmljiv, zanosan i sugestiv.

Laszowski je zauzimao mnoga istaknuta mjesta u javnom životu Hrvatske i grada Zagreba. Bio je osnivač ili suosnivač te član i dužnosnik mnogih kulturnih, znanstvenih, prosvjetnih, dobrotvornih i strukovnih društava te dopisni član Akademije (JAZU/HAZU). No, najosobniji, najupečatljiviji i najplodniji Laszowski je bio u Družbi "Braća hrvatskoga zmaja" koju je, zajedno s dr. Velimirom Deželićem, osnovao 16. studenog 1905. godine. Zmajski društva zauzima središnje mjesto u njegovim mnogobrojnim pothvatima. U njoj je do punoga izražaja došao njegov organizacijski talent i istančan društveni senzibilitet. U njoj i kroz nju on je sublimirao cjelokupno svoje djelovanje – i stručno-znanstveni i domoljubno-kulturni rad. U razdoblju od 1906. do 1935. godine stajao joj je na čelu kao prvi veliki meštar i bio glavni pokretač ili supokretač gotovo svih zmajskih projekata i akcija, a nerijetko i jedini njihov izvoditelj. U Zmajskoj družbi Laszowski je bio gotovo apoteoziran, njezin najviši moralni autoritet, legenda još za života. Volonterski je vodio zagrebačke gradske ustanove koje su "Braća hrvatskoga zmaja" njegovom i Deželićevom zaslugom osnovala 1907. u Kuli Kamenitih vrata. Bio je prvi ravnatelj (1907. – 1925.) Muzeja grada Zagreba, ravnatelj (1909. – 1936.) Knjižnice grada Zagreba i prvi ravnatelj (1907. – 1914.) te kustos (1914. – 1939.) Arhiva

BRLOG NA KUPI

Grad brloški stoji niže ceste, što prolazi dalje u Metliku, a niže njega opet šumi Kupa... Osnova mu bijaše nepravilni višekut s prostranim dvorištem u sredini. Oko grada raspoznaju se opkopi i nasipi ... kojima bijaše nekoć grad utvrđen. Prvi put spominje se Brlog u sačuvanim listinama u drugoj polovini XVI. vijeka kada je bio u posjedu knezova Zrinskih. Nakon smrti Filipa A. Šufflaya 1882. godine grad sam sa nešto zemlje kupi susjedni seljak, te ga u pol godine do na jednu petinu razruši.

*EL, Hrvatske povjesne gradjevine, 1902 /
TP & MS, 2014*

grada Zagreba, a uz to privremeni predsjednik (1909.) i tajnik (1909. – 1911.) Dobrovoljnoga društva za spasavanje u Zagrebu (danas Ustanova za hitnu medicinsku pomoć Zagreb, tj. Hitna pomoć), te član Zemaljskoga povjerenstva za čuvanje umjetničkih i historičkih spomenika u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji (1911. – 1923.), koje je osnovano 1910. na njegov poticaj i njegovim zalaganjem.

Od 1906. do 1939. godine Laszowski je službeno, kao činovnik Hrvatskoga zemaljskog arhiva i član Zemaljskoga povjerenstva, a volonterski, kao član Zmajске družbe, obavio niz terenskih istraživanja gradina, starih gradova, crkava i samostana diljem Hrvatske te nekoliko arheoloških iskapanja: špilje Vrlovke u Pokuplju (1897.), Gradine (također i Krčin grad i Pliš grad) na Plitvičkim jezerima (1911. – 1912.), grobnice knezova Zrinskih u crkvi sv. Jelenе pavlinskoga samostana u Šenkovcu pokraj Čakovca (1924.) i staroga grada Ozlja (1925. i 1937.) te temelja Mesićkih vrata u Zagrebu i gradina na Plješivici (1936.). Rezultate nekih od tih istraživanja i iskapanja kao i prijedloge za obnovu pojedinih povijesnih spomenika objavio je u novinama i časopisima. Sudjelovao je i u obnovi starih gradova Zrina, Kostajnice, Samobora i Dubovca te u obnovi Ozlja i Bakra kao pročelnik Družbinih odbora za obnovu tih građevnih spomenika. Njegovim su zalaganjem spašeni od rušenja stari gradovi Ribnik i Jastrebarsko, kaštel u Sisku, dvor Lobor, kula u Kneginju, župna crkva u Radoboju i mnoge druge povijesne građevine, ali nije, nažalost, uspio spasiti svoj rodni grad Brlog i glasoviti Cetingrad te Bakačevu kulu i Plemićevu kuću u Zagrebu. Programsko načelo njegova konzervatorskoga rada bilo je: očuvati i oživjeti hrvatske povijesne građevine. Međutim, najveće zasluge u službi sustavne i neposredne zaštite i očuvanja povijesnih spomenika on je stekao na posredan način – objavivši stotinjak radova o našoj graditeljskoj i umjetničkoj baštini, kojima je u javnosti budio zanimanje i ljubav za hrvatske starine i umjetnine.

Laszowski je bio je preteča modernoga interdisciplinarnog znanstvenika, zanesenjaka, erudit, vrhunski arhivski stručnjak i istodobno istaknuti povjesničar, muzeolog, knjižničar i konzervator, iznimno plodan stručni pisac, urednik

i nakladnik, neumoran istraživač hrvatske prošlosti i baštine, zaljubljenik u veličinu i ljepotu starine te svestran kulturni radnik. Jedino se politikom nije bavio, već je političku borbu za slobodu i nacionalnu afirmaciju Hrvata i državnu neovisnost Hrvatske provodio nepolitičkim sredstvima. Vjerovao je da se prosvjeđivanjem i moralnim usavršavanjem te znanstvenom i kulturnom nadgradnjom može najbolje pridonijeti društvenom napretku, a ujedno postići i političke ciljeve, doduše mnogo sporije, ali pouzdanije nego klasičnim političkim metodama. U mladosti, a i poslije, pisao je pjesme, pripovijetke, crtice i putopise, ali ga je Deželić 1897. odgovorio od književnosti. Uz mnoštvo neobjavljenih povjesničkih djela u njegovoj se rukopisnoj ostavštini nalazi i oveci svežanj lirskih i proznih radova. Bio je čovjek savjesti, dužnosti i odgovornosti te nevjerojatne radinosti, prožet naprednim idejama, nadahnut domoljubnim osjećajima, obuzet strašću prema prošlosti i baštini, opsjednut idealom čovječnosti, ravnopravnosti ljudi i slobodnoga društva u kojem bi čovjek bio čovjeku brat. Živio je i radio u skladu sa svojim geslom: *Vivitur ingenio, alia mortis erunt! (Živi se duhom, ostalo pripada smrti!)*, bez predumišljaja o vlastitoj materijalnoj koristi. Rođen kao bogataš, umro je u Zagrebu 28. studenoga 1949. gotovo kao siromah, bez imetka, u tuđem stanu. Njegov su imetak bila njegova djela neprolazne vrijednosti, u kojima su i danas vidljivi tragovi njegova zanosa, koji potiče nove zanose.

Duhovno bogatstvo njegove osobe i raznolikost njegova interesa i djelovanja čine ga izvanrednom pojavom te iznimnom i nezaobilaznom osobom u kulturnoj povijesnici hrvatskoga naroda, a njegov opsežan, bogat i vrijedan stvaralački opus i mnogobrojne zasluge svrstavaju ga među velikane hrvatskoga duhovnog panteona. Međutim, unatoč dubokoj brazdi koju je utro na polju hrvatske znanosti, umjetnosti i kulture i unatoč golemim zaslugama za kulturni napredak grada Zagreba, Emilij Laszowski Szeliga je još uvijek zaboravljena, prešućivana i neistražena osoba. Ni jedna ulica, ni jedna škola, ni jedna ustanova u Zagrebu, nažalost, još ni danas ne nosi njegovo ime. ■

CESARGRAD

Ruševine cesargradske vrlo su prostrane. S razvaline prekrasan je vidik na Štajersku i mili naš zagorski kraj. Bijaše to nekoć veliki grad, obzidan jakim zidom, koji bijaše utvrđen okruglim kulama. God. 1399. - kad nam ga listine prvi put spominju - darova kralj Sigismund Cesargrad svojim vjernim privrženicima knezu Hermanu Celjskom i njegovim sinovima. Od 1517. godine grad je bio u posjedu grofova Erdödyja, dok je od XVIII. vijeka bio već ruševina.

*EL, Hrvatske povjesne gradjevine, 1902 /
TP & MS, 2014*

Željka Kolveshi, muzejska savjetnica
Muzej grada Zagreba

EMILIJ LASZOWSKI I GRADSKI MUZEJ U ZAGREBU IZ PERSPEKTIVE SUVREMENE MUZEOLOGIJE

TIJEKOM GOTOVO DVA desetljeća rada, najbolje rečeno, na stvaranju Gradskog muzeja u Zagrebu Emilij Laszowski je postupno stvarao temelje – senzibilizirao Gradsko poglavarstvo – da u rasponu od inicijalnog prihvaćanja utemeljenja i vođenja Gradskog muzeja 1907. godine od strane Družbe „Braća Hrvatskoga Zmaja“ osigura osnovne uvjete za pravno konstituiranje muzeja kao gradske ustanove tj. osigura odgovarajući smještaj, djelatnike i financiranje muzeja. Na tragu aktivnosti suvremenog participacijskog muzeja, istovremeno je senzibilizirao i građane Zagreba da, u najvećoj mjeri zahvaljujući njihovim donacijama, Muzej stvori fundus kompleksnog kulturno-povijesnog sadržaja koji će svjedočiti o kulturnoj baštini i identitetu Zagreba. Realizacija stalnog izložbenog postava muzeja otvorenog za javnost 1926. godine, predstavlja konačno ostvarenje cilja tog dugotrajnog procesa.

Istraživanje je provedeno na osnovi analize arhivske dokumentacije Muzeja grada Zagreba, inventarne knjige *Iskaz predmeta Muzeja slobodnog i kraljevskog glavnog grada Zagreba* i kartoteke *Katalog predmeta Muzeja slobodnog i kraljevskog glavnog grada Zagreba* – inventarnih upisa Emilija Laszowskog od 1907. do 1925. godine – koji se odnose na 1225 inventarnih brojeva za sve predmete koji su tijekom toga razdoblja pristizali u Gradski muzej. Također, usporednom analizom intenziteta njegova rada u Gradskom muzeju u odnosu na radne obaveze njegova položaja u Kraljevskom zemaljskom arhivu, kao i na društveni angažman na mjestu Velikog meštra Družbe „Braća Hrvatskoga Zmaja“, u okviru njegova svestranog javnog i kulturnog djelovanja.

Primijenjenom metodom dobiveni su rezultati prema kojima se moglo definirati i evaluirati razine njegova muzeološkog rada prema kriteriju suvremene muzeologije: kriterij za sakupljanje prema vrstama predmeta; dinamika rasta fundusa kao i njegova upisa prema godinama; razina stručne obrade predmeta; način prikupljanja (odnos kupnje i donacija). Osobita pozornost bila je usmjerena na primarni kontekst predmeta tj. izvor njihova ulaska u muzej od strane privatnih osoba, društava, Grada Zagreba (poglavarstva) ili drugih srodnih ustanova.

Polihistor Emilij Laszowski, na mjestu prvog ravnatelja i kustosa Gradskog muzeja u Zagrebu, djelovao je vođen urođenim i razvijenim senzibilitetom za prepoznavanje i čuvanje memorije grada. Predano je sabirao i sakupljao, čuvao, inventirao na način da je pri obradi predmeta detaljno bilježio sve iskaze koji danas obiluju dragocjenim podacima za muzealizaciju brojnih priča. Isto je tako činjenica da nije, što bi bilo primjereno vremenu, foto-dokumentirao (!?) ni restaurirao. Posebno čudi izostanak javne interpretacije i prezentacije sakupljene baštine, tj. komunikacija s korisnicima putem izložbe, pa čak i tematizacija sakupljenih predmeta u niti jednom od brojnih objavljenih tekstova. Sve se to djelomično može objasniti objektivnim okolnostima. No, ono što ga, posve sigurno, izdiže iznad njegova vremena jest karakteristika suvremenog muzealca da prepozna potrebu sakupljanja predmeta iz svakodnevnog života, čineći tako odmak u sakupljanju od prošlosti prema sadašnjosti. Uzevši sve navedeno u obzir, opis njegova djelokruga rada suvremenom muzeološkom terminologijom bio bi “muzealac na tragu dijaloga s gradom”

CETINGRAD

U srcu Korduna, nedaleko od Slunja, nalazi se Cetingrad, nekoć jaka utvrda opasana dvostrukim obrambenim zidovima. Nije poznato tko ga je i kada sagradio. Krčki knez Ivan dobio je Cetin od kralja Žigmunda, a već ga je njegov sin Nikola založio, najprije Zrinskim, a potom Bevenjudima Okičkim. Oko 1438. godine Cetingrad su otkupili Frankopani, a u njemu je 1527. godine Ferdinand I. Habsburgovac izabran za hrvatskoga kralja. Pod osmanskom je vlašću bio od 1536. do 1791. godine, a pod krajiškom upravom do 1867. godine.

TP & MS, 2014

umjesto željenog “muzealac u središtu dijaloga s gradom”. Muzejski rad Emilija Laszowskog službeno je prestao 26. lipnja 1925. godine (krajem iste godine postavljen je za ravnatelja Kraljevskog državnog arhiva), a Muzej je predao na upravljanje Gradskom zastupstvu 1926. godine. No i nadalje je ostao aktivno vezan uz Muzej. Sudjelovanjem u radu izložbenog organizacijskog odbora *Kulturno historijske izložbe grada Zagreba*, otvorene u listopadu 1925. godine, značajno je doprinio uspjehu izložbe te je ubrzo uslijedilo otvaranje Gradskog muzeja 14. kolovoza 1926. u prizemnim prostorijama Umjetničkog paviljona. Laszowski je i tada, uz Andriju Milčinovića i Stjepana Pužara te slikara Ljubu Babića, autora likovnog oblikovanja, bio prisutan kao koautor koncepcije postava muzeja. Također je, uz Gjuru Szabu i monsignora Svetozara Rittiga, bio imenovan članom kuratorija Muzeja od 1926. godine pa do izbora novog ravnatelja i donošenja prvog statuta Muzeja grada Zagreba 1928. godine – institucije pod upravom Gradskog poglavarstva. ■

EL oko 1900 (MK RH) / JK 2013 (HRZ)

DREŽNIK

Stari grad Drežnik nalazi se lievo uzput od Slunja prema Plitvičkim jezerima do Korane, baš na onom mjestu gdje Korana čini zavoј. Tu bliže Korani stoje podori staroga grada ... nekoć središta i sjedišta stare županije drežničke, a poslije znatne utvrde protiv turskih napadaja... Spomen ovoj županiji nalazimo u listinama g. 1158. Danas je pusta razvalina, tužna slika i nijemi svjedok barbarstva, koje je bezobzirno haračilo naše spomenike.

EL, HR-HDA-806 & Drežnik (povijesna crtica), 1914 / TP & MS, 2014

mr. sc. Ljiljana Sabljak
Gradska knjižnica, Knjižnice grada Zagreba

GRADSKA KNJIŽNICA – OD EX LIBRISA EMILIJA LASZOWSKOG DO DIGITALIZIRANE KNJIŽNE BAŠTINE

GRADSKA KNJIŽNICA, središnja knjižnica ustanove Knjižnica grada Zagreba, knjižnica metropole, doslovno je dnevni boravak svojim korisnicima, građanima Grada Zagreba. U svojoj kulturnoj ponudi ima programe za sve dobre i socijalne strukture. Važan je dio kulturne, socijalne i edukativne promocije društva i odraz socijalne uključenosti svih njegovih segmenata.

Svojim zbirkama Zagrabiensia i RARA spoj je u kojem se susreću prošlost i sadašnjost, a zbirke su počele nastajati davne 1907. godine kada je osnovana Gradska knjižnica. Počeo ih je stvarati jedan od utemeljitelja Gradske knjižnice i njezin višegodišnji ravnatelj Emilij Laszowski. Stoga i danas najveći broj knjiga u zbirci RARA sadrži ex libris Emilija Laszowskog ili njegov potpis.

Gradska knjižnica, jedna od najstarijih kulturnih, javnih ustanova u Zagrebu, utemeljena je 7. prosinca 1907. godine na poticaj i prijedlog Družbe „Braća Hrvatskog Zmaja“ i odlukom Skupštine gradskog zastupstva. Prvotno je bila smještena zajedno s Gradskim muzejom u povijesnoj zgradi na Kamenitim vratima, čime su vrata i preostali dio gradskog bedema sačuvani od predviđenog rušenja.

Već u prvim pravilima (1908.) definiran je status Knjižnice i njena osnovna svrha riječima koje su sve do danas ostale jednako značajne i aktualne: *Knjižnica grada Zagreba slobodna je javna i moderna biblioteka uređena za sve slojeve pučanstva grada Zagreba...* Današnji bogati fond od preko 400.000 svezaka, raspoređen u posudbeni fond, čitaonični fond i zbirke Zagrabiensia (zavičajna zbirka građe o gradu Zagrebu), RARA (rariteti i rukopisi), te audiovizualna građa i muzikalije, izrastao je iz inicijalnog fonda nastalog darovima uglednih građana, mahom poznatih

književnih, kulturnih i znanstvenih djelatnika, kao što su Vjekoslav Klaić, Tadija Smičiklas, August Harambašić, Velemir Deželić i, prije svih, Emilij Laszowski.

Emilij Laszowski je veliki broj vrijednih knjiga i rukopisa nabavljao i darovao iz vlastite knjižnice za zbirku RARA Gradske knjižnice objasnivši sam zašto je to učinio – na početku 20. stoljeća u Zagrebu stare knjige mogle su se proučavati samo u Nadbiskupskoj knjižnici kao i u Sveučilišnoj knjižnici. Dakle, takve knjige nisu bile dostupne svim zainteresiranim istraživačima nego samo sveučilišnim profesorima. Emilij Laszowski i članovi Družbe „Braća Hrvatskoga Zmaja“ osnovali su zbirku RARA u Gradskoj knjižnici da bi staru knjižnu građu, osobito hrvatsku, učinili dostupnom za istraživanje svim građanima grada Zagreba.

Već je tada postojala jasna vizija i misija narodne knjižnice otvorene svima s najširoom mogućom javnošću i dostupnošću građi i informacijama što je i omogućilo da Gradska knjižnica sedamdesetih godina prošlog stoljeća okupi ogranke i stvori modernu mrežu narodnih knjižnica (danas ih je 43), informatizira svoje poslovanje uz razvoj vlastitog informatičkog knjižničnog programa ZAKI, a ujedno bude matična knjižnica za razvoj struke u Zagrebu i Zagrebačkoj županiji.

Malo je europskih gradova u kojima gradske knjižnice posjeduju zbirku rijetkih knjiga i rukopisa, stoga danas u doba globalizacije i tehničkih mogućnosti, prije svega digitalizacije, vizija Emilija Laszowskog o potpunoj dostupnosti vrijedne RARE zaista simbolizira zajedničke kulturološke i civilizacijske vrijednosti Zagreba, Republike Hrvatske i svijeta. ■

EL oko 1900 (MK RH) / JK 2014 (HRZ)

GVOZDANSKO

Gradina gvozdanska ustobočila se je na brijegu ... na zemaljskoj cesti, koja vodi iz Gline u Dvor. Grad bijaše sagradjen na osnovi četverokuta, koji na svakom uglu nosi okruglu kulu. Gvozdansko izgradiše radi blizine bogatih ležišta srebra i olova knezovi Zrinski najvjerojatnije u 15. stoljeću. Ferhad-paša osvojio ga je nakon tromjesečne opsade 1578. godine. U gradu bijaše doista neko vrijeme kordunska straža, ali je uza sve to sve više propadao, dok nije postao ruševinom.

EL, Hrvatske povjesne gradjevine, 1902 / TP & MS, 2014

dr. sc. Melina Lučić
Hrvatski državni arhiv

LASZOWSKI I HRVATSKO ARHIVSKO NASLJEĐE

UIZLAGANJU SE OPISUJU glavne značajke arhivističkoga djelovanja E. Laszowskoga, povezane, dakako, s njegovim dugogodišnjim radom u središnjoj hrvatskoj arhivskoj ustanovi (1891. – 1939.). Krenuvši od najnižega dnevničarskoga zvanja na početku 1890-ih, predanim je radom, zauzimanjem i golemom energijom postignuo ravnateljski položaj, zamijenivši na tom mjestu svojega “prvog i jedinog šefa” I. Bojničića. Uopćeno govoreći, njegovo gotovo polustoljetno arhivističko djelovanje obuhvaća spašavanje i prikupljanje arhivskoga gradiva, objavljivanje izvora, rad na institucionalizaciji arhivističke struke te preseljenje Zemaljskoga arhiva u novu, namjenski građenu zgradu Sveučilišne knjižnice i Zemaljskoga arhiva. Njegova su nastojanja, među ostalim, rezultirala istaknutijim mjestom arhivistike i središnjega arhiva na društvenoj, znanstvenoj i kulturnoj ljestvici. Zajedno s Bojničićem – djelatnost im je u najvećem dijelu promatranoga razdoblja u arhivističkom smislu teško razdvojiti – pokušavao je stvoriti senzibilitet javnih tijela i privatnih osoba prema gradivu, ističući da poslove oko čuvanja, vrjednovanja, odabiranja i izlučivanja moraju voditi isključivo stručnjaci, arhivari, koje u tom poslu treba voditi interes mogućih istraživača, odnosno krajnjih korisnika, a ne osobno, subjektivno mišljenje.

Iz današnje su perspektive informacijskih znanosti arhivistički dosezi Laszowskoga u metodološkom i teorijskom smislu bili gotovo rudimentarni. Obuhvaćali su samo temeljne arhivističke aktivnosti, isključivo u svrhu daljnjih historiografskih istraživanja. Po toj se praksi on ni po čemu nije razlikovao od prethodnika, starijih arhivskih radnika, kojima je poimanje arhivističke djelatnosti – uostalom i

samo njezino postojanje – bilo usko povezano s povijesnom znanošću. Takvi će se pogledi početi mijenjati tek s novim naraštajima arhivskih radnika nakon Prvoga svjetskoga rata, a arhivistika će kao disciplina tražiti svoje mjesto među društveno-humanističkim znanostima sve do kraja 20. stoljeća. ■

JESENICA

U južnom dijelu kršnoga ogulinskoga kotara, tik ispod Kapelina vrha, stoji mjesto Jesenica s istoimenim gradom. Grad jesenički, koji se je osovio na ostrvu poviše istoimena potoka ... sa-gradjen je na osnovi četverokuta. Jesenicu, koja je bila u posjedu knezova Frankopana, zauzeli su graničari sredinom 16. stoljeća. Godine 1835. bijaše jesenički grad gotovo zapušten, a tek u novije vrijeme nešto je obnovljen i popravljen. Danas je u njemu smještena pučka škola.

*EL, Hrvatske povjesne gradjevine, 1902 /
TP & MS, 2014*

Slobodanka Keleuva, dr. med. spec.
Zavod za hitnu medicinu Grada Zagreba

EMILIJ LASZOWSKI – SUOSNIVAČ DOBROVOLJNOG DRUŠTVA ZA SPASAVANJE

PODEMO LI OD definicije pružanja hitne medicinske skrbi unesrećenima i naglo oboljelima shvatit ćemo da je ona ugrađena u same početke ljudskog suživota i uzajamnosti.

U prvim Zmajskim pravilima iz godine 1907. ističe se više-značna svrha Družbe koja želi *djelovati blagotvorno – bez političke tendencije – u hrvatskom narodu u polju kultur-
nom i humanitarnom*. Prožeti ovim načelom veliki meštar Družbe „Braća Hrvatskoga Zmaja“ Emilij pl. Laszowski i dr. Velimir Deželić utemeljili su 16. listopada 1909. u Zagrebu Dobrovoljno društvo za spasavanje, za hitnu medicinsku pomoć i prijevoz bolesnika i unesrećenika u bolnice i sanatorije.

Povod za osnutak Društva tragični je događaj koji se dogodio 13. rujna 1909. godine. U poslijepodnevним satima veliki meštar Družbe “Braća Hrvatskoga Zmaja” Emilij pl. Laszowski u pratnji svoje supruge Josefine pošao je u sanatorij u Klaićevu ulicu na operaciju slijepog crijeva. Svratio je do dr. Velimira Deželića, starijeg zamjenika Velikog meštra Družbe, koji je stanovao kod svog tasta Antuna Kontakata u Prilazu Gjure Deželića br. 15 (danas br. 23). U kućnoj veži na tom broju bio je svjedokom užasnog prizora. Na tlu je umirala žena, služavka Katarina Hedrich, koja se okliznula perući prozore na drugom katu Kontakove kuće odakle je pala na pločnik zadobivši teške pozljede. Umirala je satima.

Zapis o tom tragičnom događaju naveden je u dnevnim novinama *Novosti* od 14. rujna 1909. u kojima je zapisano: *Iza same nesreće prispjelo je zdravstveno-redarstveno povjereništvo tako brzo da je lješina postradale odpremljena u bolnicu Milosrdne braće za ciglih 10 časova od događaja.*

Na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće Zagreb sve više dobiva značenje društvenog, kulturnog i ekonomskog središta čime se promijenila i vizura grada. Razvojem industrije, osobito automobilske, i urbanizacijom grada dolazi do znatnog povećanja broja radnika. Povećava se i migracija iz ruralnoga područja u grad, a čiju jezgru čine liječnici i ljekarnici, obrtnici, trgovci, činovnici i drugi ugledni građani. U prvom desetljeću 20. stoljeća u Zagrebu su se već dano-noćno događale nezgode i nesreće - padovi sa skela, naleti kočije na pješake, ozljede u tvornicama, nagle nezgode u kući. Sve je to iziskivalo potrebu za organiziranom kvalitetnom i stručnom službom za pružanje medicinske pomoći.

U samo nekoliko dana, od odluke o osnivanju zagrebačkog Dobrovoljnog društva za spasavanje do njezina osnutka, veliki meštar Družbe E. Laszowski ostvario je svoju vizionarsku i plemenitu zamisao, zajedno s prijateljima dr. Deželićem starijim i ostalim članovima Družbe “Braća Hrvatskoga Zmaja”. Prvo administrativno sjedište bilo je u Kuli nad Kamenitim vratima. Laszowski je zatražio i dobio podršku gradskih vlasti, tadašnjeg gradonačelnika Milana Amruša, u stvaranju važne humanitarne institucije Dobrovoljnog društva za spasavanje, ali financijska je potpora izostala. No taj je problem u samim počecima riješen novčanim prilozima članova koji su bili kategorizirani kao članovi zaklade, utemeljitelji i promicatelji, a pomogli su i redovni i podupirajući članovi. Nakon upita ravnateljstvu Društva za spasavanje u Budimpešti korigirana su pravila financiranja. U vrlo kratkom vremenu od samo sedam mjeseci ogroman posao je odradio prvi nadzorni liječnik Društva dr. Milan Figatner koji je bio zadužen za ustroj i

KAMANJE

Tik uz cestu nedaleko brloškog grada stoji župno mjesto i selo Kamanje s lijepom novom crkvom B.D.M., školom i župnim dvorom. Kamanje se prvi put spominje u 16. stoljeću kao jedno od selišta ozaljskog vlastelinstva. Uz bujan tok rijeke Kupe na prostoru današnjeg Kamanja, jednog od najvećih naselja u ovom kraju, nalaze se mlin i pilana koji su nekoć bili dio posjeda brloškoga grada.

*EL, Hrvatske povjesne gradjevine, 1902 /
TP & MS, 2014*

rad Dobrovoljnog društva za spasavanje. Društvo je bilo organizirano i opremljeno te je započelo radom 1. kolovoza 1910. godine na svojoj adresi u Savskoj cesti 7 (danas br. 1b).

U samom su početku cjelokupni posao službe Dobrovoljnog društva za spasavanje obavljala četiri sanitarna pomoćnika izvježbana za pružanje prve pomoći i njegu bolesnika. Društvo je bilo opremljeno dvjema konjskim zapregama te ambulantnim kolima s nosiljkama za pružanje prve pomoći i prijevoz unesrećenih. Prvu intervenciju koja je uključila korištenje sanitetskog automobila, Društvo je zabilježilo 1915. godine. Nakon prekida tijekom prvog svjetskog rata, Društvo se ponovo motoriziralo 1927. godine.

Plemenito humanitarno društvo koje je Laszowski uspostavio, u to je vrijeme značilo povećanje kvalitete življenja Zagrepčana te značajno približavanje standardima razvijenog dijela Austro-Ugarske Monarhije. Zahvaljujući želji, volji i upornosti Laszowskog te uz svesrdnu angažiranost Družbe „Braća Hrvatskoga Zmaja“, Zbora liječnika, javnog mijenja, mnogih pojedinaca i ukupnog društava, korporacija Dobrovoljno društvo za spasavanje bila je uistinu civilizacijska i društvena prekretnica Grada Zagreba.

Rast Zagreba i sve veći zahtjevi njegovih žitelja nametnuli su i potrebu stalnog usavršavanja i reorganizacije službe te promjene u prostoru i opremi.

Dobrovoljno društvo za spasavanje, koje danas nosi ime Zavod za hitnu medicinu Grada Zagreba, u proteklom je vremenu promijenilo nekoliko zagrebačkih adresa. Započelo je s radom u Savskoj 1b gdje je djelovalo do 1935., a potom se preselilo u Martićevu 32 i tu ostalo do 1963. godine. Sljedeća je adresa bila Đorđićeva 26, gdje je ostalo sve do 2009. godine kada je na 100. godišnjicu postojanja, odlukom gradonačelnika Milana Bandića i gradskih vlasti, preseljeno u Heinzelovu 88.

Nakon polaganja kamena temeljca 29. svibnja 2007. godine započela je gradnja nove zgrade Hitne pomoći. Zgrada je arhitektonsko djelo arhitekta Davora Katušića i njegova tima iz Produkcije 004. Projekt je dobio svjetsku nagradu

za arhitekturu u Barceloni 2009. godine, a prepoznatljiv je po visokim kriterijima suvremene arhitekture u zemlji, regiji i svijetu. Gradnja je trajala nepune dvije godine. Pozivom telefonski na broj 94 gradonačelnik Milan Bandić svečano je označio početak rada na novoj adresi 21. travnja 2009. godine, a tadašnja ravnateljica dr. Slobodanka Keleuva u ime djelatnika Zavoda za hitnu medicinu Grada Zagreba zahvalila je gradonačelniku i gradskim vlastima na novom domu Hitne. Zgrada na osam etaža ima prijavno-dojavni centar, ambulantu s reanimacijom, laboratorijem, centar za edukaciju, stacionar u slučaju većih nesreća i katastrofa, upravu te tehničku službu s višekratnom garažom za 170 sanitetskih vozila. Promjena lokacije iz centra grada bila je neophodna zbog povećanih zahtjeva te gradske službe, kako bi građani dobili još bolju medicinsku uslugu, a djelatnici bolje uvjete rada. U spomen na 100. obljetnicu Dobrovoljnog društva za spasavanje Družba „Braća Hrvatskoga Zmaja“ i Zavod za hitnu medicinu Grada Zagreba 16. su listopada 2009. godine u Zavodu zajedno postavili spomen ploču.

Današnji stanovnici Zagreba zasigurno imaju najsuvremeniju medicinsku službu, Zavod za hitnu medicinu Grada Zagreba u Heinzelovoj 88, no treba naglasiti da vrijedan doprinos njezinih šest ispostava na lokacijama u Novom Zagrebu, Gajnicama, Đorđićevoj, Jarunu, Dubravi i Sesvetama.

Zavod za hitnu medicinu Grada Zagreba slavi 16. listopada kao svoj dan u čast i sjećanje na svoje osnivače, velikog meštra Emilija Laszowskog i Družbu „Braća Hrvatskoga Zmaja“. Zahvaljujući njihovoj pronicljivosti i angažiranju u ostvarivanju ideje o Dobrovoljnom društvu za spasavanje, koje je svoj rad započelo s četirima sanitarnim pomoćnicima i dvoja kola s konjskom zapregom, danas u Zagrebu imamo vrhunsku medicinsku službu koja je primjer u Hrvatskoj i Evropi. ■

EL 1913 (HDA) / JK 2014 (HRZ)

MEDVEDGRAD

Na južnim obroncima Medvednice nalazi se Medvedgrad. Njegove su dvije kule, kapelu sv. Filipa i Jakova te druge zgrade branili dvostruki obrambeni zidovi. Pretpostavlja se kako je sagrađen u vrijeme zagrebačkog biskupa Filipa, kojem je kralj Bela IV. darovao to brdo ... da si ondje mogu sagraditi tvrđnju kako bi se u nuždi mogli skloniti sa stvarima crkvenim. Medvedgrad je često mijenjao gospodare, među kojima su bili zagrebački biskupi, hrvatsko-ugarski kraljevi te brojne velikaške obitelji. Zapušten je već 1642. god. tako da se može kazati da je već tristo godina ruševan.

EL, HR-HDA-806 / TP & MS, 2014

dr. sc. Mario Stipančević
Hrvatski državni arhiv

EMILIJ LASZOWSKI KAO PRIPADNIK HRVATSKE INTELEKTUALNE ELITE

TKO JE BIO Emilij Laszowski? Jedan od *najmarljivijih i najplodnijih hrvatskih kulturnih radnika* svojega vremena? *Duša Državnog arhiva*? Skrbnik povijesne spomeničke baštine? Autor bezbroj monografija i stručnih priloga? Osnivač zagrebačke gradske knjižnice, muzeja, arhiva i hitne medicinske pomoći? Pravnik, arhivist, povjesničar, publicist, Veliki meštar? Izlaganje će nastojati rasvijetliti Laszowskog kao pripadnika domaće intelektualne elite u kontekstu poznatih i gore spomenutih činjenica te pokušati vrednovati većinu njegovih društvenih dostignuća koristeći se, doduše, anakronim, ali jedinim raspoloživim, sociološkim teorijskim obrascima razlaganja domaćeg intelektualnog miljea krajem 19. i prve polovice 20. stoljeća. Polazeći sa stajališta da i intelektualna elita, kao i sve ostale društvene skupine, ima određenu strukturu te da i unutar nje postoji "elita", Laszowskog će se pokušati vrednovati kao intelektualca i javnog pregooca stavljajući ga u suodnos s drugim onodobnim pripadnicima istog društvenog sloja. Dio pozornosti posvetiti će se i razlaganju njegove posvemašnje neopravdane prešućenosti ili zaboravljenosti u znanstvenoj, stručnoj, ali i široj društvenoj i kulturnoj zajednici. ■

OZALJ

Među mnogim historičkim hrvatskim gradovima zaprema grad Ozalj najodličnije mjesto, ne samo s pogledom na starinu, veličinu, romantičan položaj i prirodne krasote, koje ga okružuju, već nam je on prirastao srcu i stoga, što je bio sijelom slavnih porodica Frankopana i Zrinskih. Na pećini koči se ozaljski grad sa svojim istočnim dvokatnim krilom, opasan jakim zidinama i polukružnim kulama... Izgrađen najvjerojatnije u 12. stoljeću, Ozalj je od 1389. do 1670. godine bio u posjedu knezova Krčkih (kasnije Frankopana). Posljednji vlasnik Ozlja, knez A. Thurn i Taxis, grad je sa okolišnim zemljištem 6. jula 1928. darovao Družbi „Braća Hrvatskoga Zmaja“.

dr. sc. Sanja Cvetnić
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

EMILIJ LASZOWSKI I UMJETNOST KAO POVIJESNO SVJEDOČANSTVO

EMILIJ LASZOWSKI (Brlog na Kupi 1868. – Zagreb 1949.) pristupao je likovnoj, pa i graditeljskoj, baštini vrlo često kao svjedoku vremena. U monumentalnom djelu okupljenih izvora za turopoljsku povijest i povijesti Plemene općine Turopolja, pogotovo u njezinu prvom dijelu napisanom uz suradništvo Janka Barlea, Velimira Deželića i Milana Šenoe o pojedinim lokalitetima (*Povijest plem. općine Turopolja nekoč Zagrebačko polje zvane. Zemljopis, narodopis i povjesni prijedlog*, sv. I. Zagreb: tiskom Antuna Scholza, 1910.) te u drugom dijelu o crkvenoj povijesti, napisanom uz suradništvo Janka Barlea (*Povijest plem. općine Turopolja nekoč Zagrebačko polje zvane. Općinske uredbe, povijest crkvi i odnosi nekih crkvenih redova prema općini turopoljskoj*, sv. II. Zagreb: tiskom Antuna Scholza, 1911.) mnogo je pozornosti posvetio drvenim kapelama, drvenim dvorcima i župnim kurijama. Piscima turopoljske povijesti umjetnička vrijednost ili značajke gradnje nisu bile toliko važne za predmet istraživanja, ali su ih prepoznali kao povijesno svjedočanstvo izumirućega Turopolja, a opisi i ilustracije kojima su opremili izdanje često su ostali i jedino svjedočanstvo o izgledu pojedinih zgrada (primjerice, kapela sv. Fabijana i Sebastijana u Kučama te dvorci u Kurilovcu).

Djelatnost Emilija Laszowskoga kao suosnivača Družbe „Braća Hrvatskoga Zmaja“ (s Velimirom Deželićem) obilježena je i razumijevanjem baštine kao svjedoka, pa je tako skrb za sliku *Rođenje Isusovo i poklonstvo pastira iz Ozlja* – za koju je poslije utvrđeno da je izvrsna stara kopija prema djelu umjetnika napuljske škole Cesara Fracanzana (Bisceglie 1605. – Barletta 1651./1652.) – potaknuta uvjerenjem

da je riječ o narudžbi, a možda i portretima ozaljske vlastele, ako već ne Zrinskih, onda iz roda Batthyány u XVIII. stoljeću, uključenima u sakralni prizor.

U prvom slučaju, kada treba naglasiti snagu zajednice i zemljopisne značajke kraja, Laszowski ističe skupinu drvene graditeljske baštine u Turopolju, a u drugom, kada se slava grada dijelom preklapa sa slavnim stanovnicima (koji su na tom mjestu naslijedili još slavnije Zrinske), umjetnička slika dobiva na značenju kao svjedok njihova izgleda (ili barem narudžbe). Laszowskome umjetnička djela nisu bila važna po sebi, nego kao materijalni svjedoci prošloga doba, katkada i sudionici u »proizvodnji« povijesti, kako ih je znatno kasnije ocijenio britanski povjesničar Peter Burke (*Eyewitnessing. The Uses of Images as Historical Evidence*, 2000.). ■

PERUŠIĆ

Grad Perušić ... sagradila je u XV. vijeku porodica Perušića... U sredini grada uzdiže se kula visoka do 10 metara... Perušići držahu taj grad sve do 1527. kad ga moradoše ostaviti Turčinu... Od tog vremena bijaše Perušić uz Udbinu glavnom utvrdom turske Like i Krbave. Od 1685. godine Perušić je bio pod krajiškom upravom, a g. 1695. posvećena je turska džamija ... za katoličku crkvu... Već početkom 18. stoljeća grad je napušten i od onda stoji razvaljen i pust.

*EL, Hrvatske povijesne gradjevine, 1902 /
TP & MS, 2014*

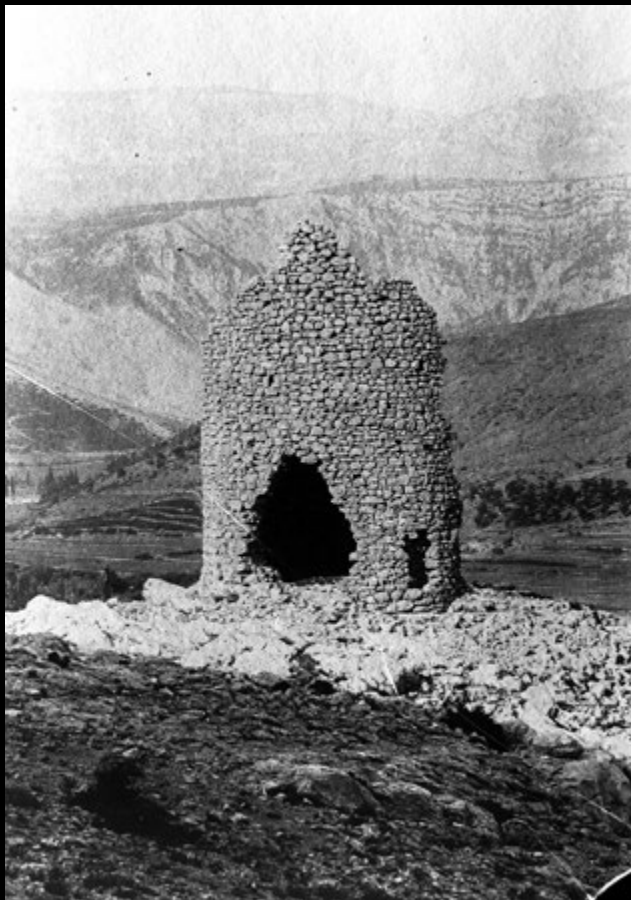
dr. sc. Ivan Mirnik

ZASLUGE E. LASZOWSKOG NA POLJU HERALDIKE I SFRAGISTIKE

EMILIJ PL. LASZOWSKI SZELIGA (1868. – 1949.) zadivljuje iznimno velikim opusom radova objelodanjenih od 1889. do 1951. godine. Prema sadašnjem stanju istraživanja bilježimo približno 586 bibliografskih jedinica, kako knjiga, tako svih vrsta članaka i rasprava, a i nakon smrti Emilija Laszowskog sve do danas njegovi se tekstovi opetovano prigodno tiskaju i tako će to najvjerojatnije biti i u buduće. Popis bibliografskih jedinica smatramo nepotpunim. K tomu valja imati na umu da je njihov broj mnogo veći jer je Laszowski vrlo često iste rukopise objavljivao na više mjesta, a mnoge od njih prepravljao i nadopunjavao, tiskajući ih i nakon više godina.

Već i zbog svojeg plemićkog podrijetla te brojnih plemićkih obitelji s kojima je bio u krvnim i ženidbenim vezama, česta su mu i važna tema hrvatske aristokratske obitelji, njihovi više ili manje znameniti pripadnici, njihova rodoslovlja i, naravno, grbovi, no osim obiteljskih, obrađivao je i državne i gradske grbove. Nije zanemario ni sfragistiku te je često opisivao pečatnjake i pečate, na koje je slučajno naišao ili ih je ciljano proučavao, a bavio se i numizmatikom. Naposljetku, nekoliko puta opisujući stjegove, dao je svoj doprinos i stjegoslovlju ili veksilografiji. Tim je temama posve ili dijelom posvetio približno 46 radova.

Kolega Mario Stipančević sastavio je detaljan popis arhivske ostavštine E. Laszowskog u Hrvatskom državnom arhivu te se prema tom inventaru u škatuljama br. 44, 45, 55, 56, 58 nalazi neki od rukopisa s heraldičkim temama. E. Laszowski bio je i izdavač časopisa za genealogiju, biografiju, heraldiku i sfragistiku *Vitezović*, koji je, nažalost, izlazio svega dvije godine. ■

RAKOVNIK

Do Zrmanjske doline na brdu Crnivrh, koči se podor grada Rakovnika. U glavnom je taj grad imao okruglu kulu, koja još nekako stoji, dosta je visoka, ali znatno okrhana... Okolo kule su bile zidine... Zapravo Rakovnik je bio tek kao neka kula stražarnica nad Zrmanjskom dolinom, ali dobro utvrđena i zgodno položena. Rakovnik ima zacijelo svoju prošlost, ali uzalud ćemo tražiti za ovu pismene podatke. Kad i po kom je sazidan, o tom ne znamo ništa.

mr. sc. Sanja Grković
Ministarstvo kulture Republike Hrvatske

EMILIJ LASZOWSKI – NJEGOVATELJ KULTURE SJEĆANJA, FOTOGRAF DOKUMENTARIST I KONZERVATOR

EMILIJ LASZOWSKI JE svojim nadasve posvećenim, svestranim i časnim djelovanjem obilježio hrvatski kulturni i javni život tijekom gotovo pola stoljeća, odnosno od posljednjeg desetljeća 19. stoljeća, kada započinje svoje pripravničko arhivističko službovanje, pa do umirovljenja na mjestu ravnatelja Hrvatskog državnog arhiva, koncem četvrtog desetljeća 20. stoljeća. E. Laszowski je arhivistička proučavanja nacionalne povijesti od 16. do 18. stoljeća, umrežavao i osnaživao s ostalim znanstveno-teorijskim (sub)disciplinama i javno-praktičnim djelovanjima.

E. Laszowski je kao osoba kojoj je podrijetlom, odgojem i obrazovanjem usađen osjećaj za prošlost i tradiciju, bio pozvan i predodređen njegovati kulturu sjećanja. U tom kontekstu moguće je sagledati njegovo teorijsko zauzimanje, a povrh toga i njegove praktične, stvarne bitke za očuvanje povijesnih građevina i starih gradova. Ne čudi nas tako niti njegovo članstvo u redovima Povjerenstva za očuvanje povijesnih i umjetničkih spomenika u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji u Zagrebu, osnovanom 1910. godine. Povjerenstvo je osnovano sa zadatkom borbe protiv historicističkih spomeničkih ogoljivanja, koje je na području Kraljevine Hrvatske i Slavonije, naročito nakon zagrebačkog potresa iz 1880. godine, vodio neohistoricistički obnovitelj i arhitekt Herman Bollé. Naročiti poticaj utemeljenju Povjerenstva predstavljao je akt rušenja Bakačeve kule u sklopu nekada obrambenog ziđa kaptolskog kompleksa 1906. godine. U to vrijeme zagrebačka prvostolnica pruža također posve nov dojam, dalek prvobitnom, kao i onom iz razdoblja prije potresa. Povjerenstvo se nasuprot tome zalagalo za uvažavanje stilske slojevitosti građevine u njezinom cjelokupnom povijesnom razvoju. Pojam kreativnog konzervatorstva

Povjerenstvu također nije bio stran, dapače, no kreativno konzervatorstvo otvara novu stranicu obnove spomenika koja ostaje izvan naše interesne teme.

Fototeka kulturne baštine Ministarstva kulture – kao sastavni dio suvremene konzervatorske službe, koja predstavlja slijednicu Povjerenstva za očuvanje kulturnih i umjetničkih spomenika u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji u Zagrebu – u svojem fondu čuva ukupno 80 fotografija čije je autorstvo pripisano Emiliju Laszowskom. Fotografije donose prikaze starih hrvatskih povijesnih gradova, raspoređenih na 33 različita lokaliteta, a nastale su u razdoblju od početka posljednjeg desetljeća 19. stoljeća do 1910. godine, odnosno vremena osnivanja Povjerenstva za očuvanje spomenika. Gotovo je sigurno da ih je Laszowski ustupio Povjerenstvu odmah nakon osnutka, kada mu uostalom postaje i članom. Fotografije predstavljaju vrijedan kulturnološki i stručni doprinos, jer donose jedne od najranijih zabilješki mnogih naših starih gradova. U njihovom mnoštvu tek one što prikazuju Brinje, Cetingrad, Drežnik, Ozalj i Slunj možemo usporediti s fotografijama istih tih gradova, koje je 30-ak do 40-ak godina ranije snimio uvaženi fotograf Ivan Standl. Snimke starih gradova E. Laszowskog (i I. Standla), kao i njegovih stručnih nasljednika Viktora Hofflera, Gjüre Szabe, Ivana Rupčića ili Većeslava Heneberga, današnjim službama što skrbe o baštini pružaju mogućnost za usporedbu i djelovanje: one nedvosmisleno, na način na koji to samo fotografija može, svjedoče o njihovoj sudbini u pojedinim povijesnim etapama; pokazuju kako su izgledali u daljoj i bližoj prošlosti, a kako danas; jesu li se uspjeli, i u kojem opsegu sačuvati do današnjeg vremena, te konačno – i hipotetički – na koji bi ih način trebalo obnavljati. ■

EL oko 1900 (MK RH) / JK 2013 (HRZ)

SLUNJ

Grad je Slunj sagrađen na brdu uz Slunjčicu, gdje utječe ova u Koranu, a kako se mogao sa svih strana braniti, dan mu je oblik nepravilnog šesterokuta... Sav je kraj oko Slunja darovan navodno god. 1193. Krčkim knezovima, kasnijim Frankapanima. Slunj je nakon nestanka slunjske loze Frankopana 1572. godine preuzela prvo državna, a kasnije vojna uprava. Grad je teško oštećen u požaru krajem 19. stoljeća.

EL, HR-HDA-806 / TP & MS, 2014

dr. sc. Tajana Pleše
Hrvatski restauratorski zavod

EMILIJ LASZOWSKI I KONZERVATORSKA DJELATNOST PRVE POLOVINE 20. STOLJEĆA

ZAJEDNIČKI NAZIVNIK BROJNIH zanimanja kojima se Emilij Laszowski predano bavio tijekom svog života (1868. – 1949.) bila je strastvena ljubav prema hrvatskim starinama. Iako bez formalne naobrazbe, E. Laszowski ravnopravno je sudjelovao s Gj. Szabom, J. Brunšmidtom, V. Hofflerom, I. Pilarom, D. Sunkom i drugima u stvaranju novog pristupa očuvanju hrvatskih kulturnih dobara zasnovanog na radu I. Kukuljevića Sakcinskog, konzervatora Carske i kraljevske centralne komisije za istraživanje i održavanje umjetničkih i povijesnih spomenika za prostor Hrvatske i Slavonije.

Potaknut stanjem starog grada Ribnika, E. Laszowski je već 1906. godine na Meštarskom zboru Družbe „Braća Hrvatskoga Zmaja“ potaknuo inicijativu da se Hrvatskom saboru podnese peticija za osnivanjem odbora za očuvanje historičkih spomenika. Narednih se nekoliko godina E. Laszowski posvetio lobiranju za ovu peticiju pa je tako 1910. godine Odjel za bogoštovlje i nastavu Zemaljske vlade na temelju kraljevskoga rješenja Franje Josipa I. donio naredbu kojom je proglašen osnutak i statut Zemaljskog povjerenstva za očuvanje umjetnih i historičkih spomenika u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji. Osnovna je zadaća članova ovog povjerenstva bila da *budi i održava zanimanje oko proučavanja i čuvanja umjetnih i historičkih spomenika u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji, da to zanimanje oživljava i unapređuje u ovozemaljskih znanstvenih društava i stručnjaka, pa da spomenike naših predaka čuva od propadanja i da s njima šire krugove upoznaje.*

Po službenom je osnutku Zemaljskog povjerenstva E. Laszowski aktivno počeo provoditi njegove osnovne zadaće.

Proveo je mnogobrojna terenska reambuliranja gradina, starih gradova, crkava i samostana diljem Hrvatske te nekoliko manjih arheoloških istraživanja (gradina Kozjak tj. stari grad Krčingrad na Plitvičkim jezerima (1911. – 1912.), grobnica knezova Zrinskih u pavlinskom samostanu u Šenkovcu (1923. i 1924.), gradina na Plješivici (1936.), stari grad Ozalj (1937.)), izravno je sudjelovao u obnovi starih gradova u Kostajnici, Zrinu, Bakru, Ozlju i Dubovcu, a njegovim su zalaganjem spašeni od rušenja stari gradovi Ribnik, Jastrebarsko, Sisak, Lohor i dr. No unatoč zdušnom zalaganju, nije uspio spasiti od propasti stari grad Cetinograd, zagrebačku Bakačevu kulu i Plemičevu kuću, kao niti Brlog - kulturno dobro uz koje je bio najemotivnije vezan.

Iako je njegov metodološki pristup sustavnoj zaštiti (uglavnom) graditeljskog nasljeđa proizašao iz potrebe za hitnim spašavanjem od sve bržeg propadanja, te je kao takav danas podložan (opravdanim) kritikama, to nikako ne umanjuje značaj obola koji je E. Laszowski dao konzervatorskoj struci. Revalorizirajući njegova brojna konkretna djela u očuvanju i oživljavanju hrvatske baštine, bilo da se radilo o terenskom radu ili pak brojnim objavljenim radovima, danas možemo sa sigurnošću odrediti E. Laszowskog kao jednog od najzaslužnijih hrvatskih konzervatora. ■

VELIKI TABOR

Sjeverno zapadno liepom selu Desiniću iznad ceste koja od tuda vodi prema Sutli ... stoji na pitomom brjijegu grad Veliki Tabor. Središnji dio grada zauzima palas, a cijeli je prostor bio opasan zidom i kulama. Veliki je Tabor početkom 16. stoljeća darovan obitelji Ratkaj u čijem je posjedu bio do 1793. godine. Nakon toga često je mijenjao vlasnike. God. 1938. Veliki Tabor kupi banovina Hrvatska koja ga je popravila i tako spasila od propasti.

EL, HR-HDA-806 / TP & MS, 2014

EMILIJ LASZOWSKI SZELIGA

(Bilog na Kupi, *1. travanj 1868. – Zagreb, †28. studeni 1949.)

ŽIVOT I RAD

- rođen 1. travnja 1868. u Bilogju na Kupi, gdje je proveo cijelo djetinjstvo

Moj pokojni djed, kod kojega sam odhranjen mnogo se je brinuo za moje nauke. Znanje i škola, bili su mu jedini čvrsti temelj svakom valjanom životu i napretku. Majka me je kao jedinca više mazila, ali djed je bio strog i odrješit a glede nauka nepopustljiv. Ja sam opet bio razmaženo dijete.

- 1874. – 1887. pohađao pučku školu kao privatni đak u Karlovcu, niže razrede gimnazije završio u Karlovcu i Zagrebu, a više u Zagrebu, gdje je položio ispit zrelosti

Franjo Marn bio je moj vrli učitelj i iz mene načinio dobra i marljiva djaka. ... Podučavao me savjesno i iz mizerije načinio na maturi odlikaša.

- 1887. nastavio školovanje na Medicinskom fakultetu Kraljevskog sveučilišta Karla Franje u Grazu

Sad sam stajao pred vratima visokih škola, nu što da odaberem. Već kao gimnazijalac viših razreda mislio sam učiti medicinu, i posvetiti se onda vojničkoj službi. Odlučio sam dakle učiti medicinu.

U Grazu je Laszowski doživio nesretnu ljubavnu romanu zbog koje je prekinuo studij medicine i vratio se u domovinu. Na tu je temu objavio pripovjetku „Nesretnica“.

- 1888. – 1893. studirao i apsolvirao na Pravoslavnom i državoslovnom fakultetu Kraljevskog sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu

U oktobru 1892. upisao sam se u IV. tečaj prava. Marljivo sam učio i dana 15. jula 1893. po podne položio sam drugi

državni ispit. Ispiti ovi na glasu su, jer su mnogi tog roka propali, a tako i jedan moj dobri prijatelj, koji je ali u oktobru iste godine iz iste grupe položio s uspjehom I. rigoroz. To, da se može na drž. ispitu pasti, a dva mjeseca na to položiti strogi ispit, odvratilo me je od nakane, da polažem rigorozu. Vidio sam da doktorat nije ništa - kad se može položati iz ekscerpta - kako je to moj kolega učinio.

- 1890. vjenčao se s Emilijom Skrowny (1864. – 1904.) s kojom je dobio kći Feodoru (1889. – 1940.)

- 1891. namješten u Kraljevskom hrvatsko-slavonsko-dalmatinskom zemaljskom arhivu u Zagrebu

Bio sam jurista II. godine, oženjen i otac jednog djeteta. Da uzmognem što povoljnije živjeti u Zagrebu, i tamo slušati predavanja, zaželio sam, da dobijem kakovo namještenje u Zagrebu, jer sretstva od kuće mi nijesu sezala da preselim u Zagreb. God. 1902. nagovarahu me neki moji prijatelji, da polažem doktorat iz historije; počeo sam raditi, ali kad sam vidio, da bih morao polaziti predavanja filoz. fakulteta barem 2-3 godine, napustio sam tu zamisao.

- 1905. vjenčao se s Astom, vitezicom Claudius od Claudenburga (1884. – 1908.)

- 1905. zajedno s V. Deželićem st. osnovao Družbu „Braća Hrvatskoga Zmaja“

- 1907. – 1909. njegovim zalaganjem Družba „Braća Hrvatskoga Zmaja“ osnovala tri kapitalne prosvjetne, kulturne i znanstvene ustanove grada Zagreba: Knjižnicu slobodno-

EL prije 1910 (MK RH) / JK 2014 (HRZ)

ZRIN

Dvije ure daleko od Kostajnice, diže se stari Zrin-grad. Sagradiše ga knezovi Babonići, negdje u XIII. vijeku. Kralj Ljudevit darovao je Zrin 1347. godine Šubićima. Od tog je vremena ova moćna plemićka obitelj nosila ime Zrinski. Zrin su osmanlijske postrojbe osvojile 1577. godine, a u njihovom je posjedu ostao sve do kraja 17. stoljeća. Zrin je postao 1753. sijenom krajiške satnije. Početkom XIX. vijeka zapališe ga iz objesti sami vojnici. Od tada osta pust...

EL, HR-HDA-806 / TP & MS, 2014

ga i kraljevskoga glavnoga grada Zagreba (Knjižnice grada Zagreba), Muzej slobodnoga i kraljevskoga glavnoga grada Zagreba (Muzej grada Zagreba) i Arhiv slobodnoga i kraljevskoga glavnoga grada Zagreba (Državni arhiv u Zagrebu) te Dobrovoljno društvo za spasavanje (Zavod za hitnu medicinu grada Zagreba)

- 1907. – 1939. usporedno s namještenjem u Kraljevskom hrvatsko-slavonsko-dalmatinskom zemaljskom arhivu u Zagrebu obnašao dužnosti upravitelja Gradskog muzeja (1907. – 1925.), Gradskog arhiva (1907. – 1939.) i Gradske knjižnice (1909. – 1910.), privremenog upravitelja i tajnika Dobrovoljnoga društva za spasavanje (1909. – 1910.), kustosa Arhiva Prvostolnoga kaptola zagrebačkoga (1914. – 1939.) te voditelja ozaljskog arhiva, muzeja i knjižnice Družbe „Braća Hrvatskoga Zmaja“ (1928. – 1938.)

- 1908. vjenčao se s Josefinom (Fini) Albert (1882. – 1948.) s kojom je imao tri sina: Emila (1908. – 1983.), Pavla (1909. – 1970.) i Nikolu (1911. – 1997.)

- 1910. zajedno s J. Brunšmidom i T. Smičiklasom inicirao osnivanje Zemaljskog povjerenstva za čuvanje umjetnih i historičkih spomenika u Kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji

- 1911. – 1937. proveo istraživanja Gradine iznad Gradinskog jezera na Plitvicama (1911. – 1912.), grobnice Zrinskih u pavlinskom samostanu u Šenkovcu (1923. – 1924.), gradine na Plješivici (1936.) i grada Ozlja (1937.), sudjelovao u obnovi starih gradova u Kostajnici, Zrinu, Bakru Ozlju i Dubovcu, a njegovim su zalaganjem spašeni od rušenja stari gradovi Ribnik, Jastrebarsko, Sisak, Lobar i dr.

- 1925. – 1939. nakon smrti I. Bojničića postao direktorom tadašnjeg Državnog arhiva, a na tom je mjestu dočekao i mirovinu

Njegovim je zauzimanjem Zemaljski arhiv smješten u zgradu na Marulićevom trgu te obogaćen s više od 500.000 različitih isprava i spisa, među kojima i arhive upravnih i vojnih vlasti iz doba Austro-Ugarske Monarhije, arhive sjevernih hrvatskih gradova i općina, obiteljske i osobne

arhive, te arhive hrvatskih županija.

15. lipanj 1939. Gotovo godinu dana dolazio sam dnevno raditi u arhiv i sredjivati moje stvari, bilješke, rukopise i drugo, čega se je kroz 48 godina sabralo. Služio sam hrvatskom arhivu točno 48 godina, od 15. lipnja 1891.

- 1941. – 1942. ravnatelj Ratnog arhiva i muzeja Nezavisne Države Hrvatske u Zagrebu

Do kraja svog radnog vijeka obnašao je i brojne druge dužnosti: član Povjerenstva za historijsku izložbu kraljevine Hrvatske i Slavonije na Milenijskoj izložbi u Budimpešti (1895. – 1896.), povjerenik Zemaljskoga arhiva (1903.), Veliki meštar Družbe „Braća Hrvatskoga Zmaja“ (1906. – 1935.), dopisni član Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (1907. – 1949.), član Zemaljskoga povjerenstva za nazivlje obćina i prebivališta u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji (1908. – 1923.), član Geologijskog povjerenstva za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju (1910.), član Zemaljskog povjerenstva za očuvanje umjetnih i historičkih spomenika u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji (1910. – 1923.?), povjerenik Etnografskoga odjela Hrvatskoga narodnog muzeja (1921.), član Povjerenstva za nazive ulica i trgova u gradu Zagrebu (1927. – 1929.), član Hrvatskog arheološkog društva, Kola hrvatskih književnika, Zagrebačkog društva „Dobrotvor“, Hrvatskog filatelističkog društva, Hrvatskog starinarskog društva u Kninu, Sokolskog društva u Zagrebu, Kulturno-prosvjetnog društva „Strossmayer“, Hrvatskog prosvjetnog i kulturnog društva „Napredak“ (Sarajevo), Društva jugoslavenskih bibliotekara i dr.

- preminuo 28. studenog 1949. u Zagrebu te počiva uz majku Sidoniju u obiteljskoj grobnici na Mirogoju

Portret Emilija
Laszowskog Szelige

Ivan Tišov, 1911.
ulje na platnu, 56,5 x 46,5 cm
Muzej grada Zagreba
inv. br. 5234
Snimio: M. Gregl

EMILIJ LASZOWSKI SZELIGA

(Brlog na Kupi, *1. travanj 1868. – Zagreb, †28. studeni 1949.)

DJELO

MJESTOPISI

Brlog na Kupi i njegovi gospodari (1889.), Hrvatske povijesne građevine (1902.), Matica plemstva županije Požeške, Srijemske i Virovitičke 1745. – 1902. (1903.), Povijesni spomenici plem. općine Turopolja nekoć "Zagrebačko polje" zvane, sv. I. – IV. (1910. – 1908.), Povijest Turopolja, sv. I. – III. (1910. – 1924.), Grbovi Jugoslavije (1933.), Drežnik (1914.), Povijest Desinca – Prhoća nekoć hrvatske plemenske općine stare županije podgorske (1914.), Iz prošlosti Vrbovca rodnog mjesta hrvatskoga bana Petra grofa Zrinskoga (1921.), Rakovica (1921.), Gorski kotar i Vinodol (1923.), Stari i novi Zagreb, sv. I. (1925.), Grad Ozalj i njegova okolina (1929.), Stari lički gradovi (1941.)

ARHIVSKA GRAĐA

Habsburški spomenici Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije, sv. I. – III. (1526. – 1554.) (1914. – 1917.), Povijesni spomenici slob. kralj. grada Zagreba prijestolnice Kraljevine Dalmatinsko-Hrvatsko-Slavonske, sv. XII. – XVIII. (1929. – 1949.), Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije, sv. I. – XIII. (1908. – 1915.)

PEČATOSLOVLJE

Pečat hrvatskog kralja Karla Dračkoga od god. 1386. (1895.), Banski pečat od god. 1596. (1899.), Pečat Sigismunda Mrnjavčića (1899.), Pečat Petra i Jurja knezova Krbavskih (1900.), Prilog k hrvatskoj sfragistici (1895.), Pečat kraljevine Hrvatske od g. 1497. (1901.), Grbovi i pečati Zrinskih i Frankopana (1907.), Hrvatska sfragistika i ex librisi (1943.)

GRBOSLOVLJE

Grb plemena Mogorovića (1896. – 1897), Grb grada Petrovaradina (1899.), Grbovnice hrvatskih županija (1902.), Grb i rodoslovje plemenitih Rittera Vitezovića (1903. – 1904.), Grbovi Jugoslavije (1932.), Stari grbovi zemalja Nezavisne Države Hrvatske (1942. – 1943.)

GENEALOGIJA

Porodica Ratkaja (1895.), Der Adel von Kroatien und Slavonien (1899.), Podjeljenje plemstva po banu Nikoli god. 1346. (1900.), Matica plemstva županije požeške, srijemske i virovitičke 1745. – 1902. (1903.), Posljednji popis plemića zagrebačke županije (1903. – 1904.), Hrvatsko plemstvo (1904. – 1905.), Porodica Tomašića (1910.), Knezovi Šubići-Zrinski kao mletački plemići (1911.), Prilozi k ratnoj povijesti Hrvata, Vukasovićevo vojna u Crnojgори i njegov dobrovoljački zbor 1788. – 1790. (1918.)

BIOGRAFIJE

Franjo X. barun Tomašić, guverner Dalmacije 1813. – 1831. (1896.), Ban Nikola grof Zrinski (1898.), Matija Vlačić Franković (Mathias Flacius Illyricus): glasoviti Hrvat-Istranin XVI. vijeka (1909.), Uspomeni Zrinskih i Frankopana (1925. – 1926.), Grafin Aurora Veronika von Zrin (1927.), Prilozi o posljednjim danima Ane Katarine grofice Zrinske i njezinog sina Ivana Antuna (1929.), Grof Ivan Zrinski sin sigetskoga junaka (1934.), Adam grof Zrinski (1662. – 1691.) (1937.), Dnevnik grofa Vuka K. Frankopana iz god. 1648. i 1649. (1938.), Dr. Matija Križaj zemaljski liečnik u Zagrebu i njegova porodica (1943.), Ivan Antun

grof Zrinski. O 240. obljetnici njegove smrti (1703.-1943.) (1944.)

GOSPODARSTVO

Popis i procjena dobara kneza Stjepana Frankopana-Ozaljskoga god. 1558. (1902.), Urbar vinodolskih imanja knezova Zrinskih (1915.), Rudarstvo u Hrvatskoj, sv. I. – II. (1942. – 1944.), Razgrabljene stvari grofa Petra zrinskog i Franje Krsta Frankopana i njihovih pristaša (1948.), Građa za gospodarsku povijest Hrvatske u XVI. i XVII. stoljeću: Izbor isprava velikih feuda Zrinskih i Frankopana (1951.)

UREDNIŠTVA

- časopisi: Vitezović (1903. – 1905.), Prosvjeta (1901. – 1908.), Vjesnik Kr. državnog arhiva u Zagrebu (1929. – 1939.), Hrvatski zmaj (1917. – 1918., 1925. – 1927.), Znameniti i zaslužni Hrvati te spomena vrijedna lica u hrvatskoj povijesti od 925. – 1925. (1925.)

- za tisak priredio i dopunio djelo Oko Kupe i Korane (1895.), Naša domovina sv. I. (1943.)

- uredio arhive JAZU, grada Zagreba, Prvostolnoga kaptola zagrebačkoga, nekadašnjih općina Kaptol i Nova ves te onaj Družbe „Braća Hrvatskoga Zmaja“

ZNAČAJNIJI NEOBJAVLJENI RADOVI

Između Kupe i Save, Lički gradovi II. – IV., Zagorski gradovi, Slavonski gradovi, Spomenici Draganića, Burg Krupa an der Una, Križevačka županija, Virovitička županija, Srijemska županije, Požeška županija, Modruška županija, Moravče, Propadanje i nestajanje arhivalija u Hrvatskoj, Kratka uputa o starinarstvu, Povjestna važnost hrvatskog plemstva, Staro bosansko plemstvo, Grb Hrvatske, Grb grada Zagreba, O pečatima, Genealogija Šubića Bribirskog, Genealogija Šufflaya, Povijest obitelji Patačić, Životopis Sigismunda Laszowskoga, Životopis Filipa Aleksandra Šufflaya, Pisma dr. Ante Starčevića, Uspomene na ljude i događanje, Bilješke za povijest Zagreba, Prilozi za povijest narodnog gospodarstva i dr.

Svečano odijelo Emilija Laszowskog Szelige

Snimio: N. Fabijanić

STOLJEĆE NAKON LASZOWSKOG

ZNANSTVENO-STRUČNI SKUP & IZLOŽBA

REALIZACIJA:

Hrvatski restauratorski zavod / Hrvatski državni arhiv / Družba „Braća Hrvatskoga Zmaja“

AUTORI KONCEPTA:

Tajana Pleše
Mario Stipančević

MUZEOLOŠKI KONZULTANT:

Željka Kolveshi

STRUČNI SURADNICI:

Petar Sekulić, Milovan Petković

SURADNICI:

Deana Kovačec, Andrea Šimunić, Josip degl' Ivellio, Meri Kekez Miljanić, Ministarstvo obrane RH

SUVREMENE FOTOGRAFIJE:

Jovan Kliska, Miljenko Gregl, Damir Fabijanić

VIZUALNI IDENTITET:

Ljubo Gamulin

LEKTURA:

Ozana Ramljak

TISAK:

Printera grupa d.o.o.

POKROVITELJI:

Grad Zagreb / Ministarstvo kulture RH

SPONZORI:

Vektra d.o.o. / Primotronic d.o.o.

Izložba i stručni skup ostvareni su uz potporu Gradskog ureda za obrazovanje, kulturu i sport Grada Zagreba.

PARTNERI

POKROVITELJI

SPONZORI

